

ROZVOJ VOJENSKÉHO UMĚNÍ SOVĚTSKÉ ARMÁDY V BĚLORUSKÉ OPERACI

Před pětáctýřiceti lety, v létě roku 1944 uskutečnila sovětská vojska na území Běloruska, Pobaltí a ve východních oblastech Polska jednu z největších operací Velké vlastenecké války – běloruskou strategickou útočnou operaci.

Velení fašistických vojsk věnovalo Bělorusku velkou pozornost a vybudovalo na jeho území silnou obranu. Připravená obranná pásma sahala do hloubky 250 až 270 km. Obranu zaujímal skupina armád „Střed“ a křídlní svazky sousedních skupin armád. Německé velení chtělo za každou cenu udržet obranná postavení na středním úseku sovětsko-německé fronty. Podcenilo však možnost rozhodujícího útoku sovětských vojsk na západním směru a příliš spoléhalo na méně vhodný terén pro vedení rozhodných útočných operací (lesy, bažiny). Domnívalo se, že sovětská vojska, pokud zaútočí, budou muset vést bojovou činnost podél silnic, což usnadní vedení obrany. Proto fašistické uskupení zaujalo operační sestavu pouze v jediném sledu a bez větších záloh. Obranná pásma byla vybudována hlavně podél západních břehů řek, které zpravidla měly široká rozbahněná záplavová území.

Při celkové šířce obrany 1 100 km měli fašisté v záloze pouze 11 divízi, z nich většina byla nucena vést boj s partýzany.

Běloruská strategická útočná operace, označená krycím názvem „Bagration“ byla připravována více jak dva měsíce. V době její přípravy uskutečnilo sovětské hlavní velení dosud nevidané přeskupení sil a prostředků. Především z jižního úseku sovětsko-německé fronty v krátké době na velkou vzdálenost přesunulo 8 vševojskových, 2 tankové a 1 leteckou armádu, dále 13 střeleckých a jezdeckých divízi.

Sovětská vojska byla tvořena čtyřmi fronty, a to 1. pobaltským, 1., 2. a 3. běloruským.

Zámysl sovětského hlavního velení spočíval v tom, že útok bude zahájen na široké frontě údery všech čtyř frontů. Nepřátelská obrana měla být prolomena současně na šesti úsecích, v prostorech Vitebska a Bobrujska měla být obklíčena a zničena nepřátelská uskupení a zároveň tři běloruské fronty sbíhavými údery ve směru na Minsk v těsné součinnosti s partýzany měly obklíčit a zničit hlavní síly skupiny armád „Střed“.

Konkrétní úkoly byly stanoveny frontům po čáru Lepel, řeka Berezina, tj. do hloubky 70 až 160 km. Po jejich splnění se předpokládalo upřesnění dalších úkolů podle vývoje situace. Základním požadavkem bylo spojovat obklíčování nepřítele se současným rozvíjením operace hlavními silami frontů, vést smělé údery do hloubky a nedovolit nepříteli obnovit obranu.

Podle charakteristiky bojové činnosti a obsahu plněných úkolů se běloruská operace dělí na dvě etapy.

1. etapu tvoří bojová činnost od 23. 6. do 4. 7. roku 1944. V jejím průběhu fronty uskutečnily vitebsko-oršskou, mogilevskou a bobrujskou operaci a dokončily obklíčení nepřítele

v prostoru Minska. Za dvanáct dní hlavní síly frontů obklíčily a zničily vitebské uskupení nepřítele (pět divizí) a bobrujské uskupení (šest divizí) a završily obklíčení více jak stotisícového fašistického uskupení východně Minska a postoupily na západ o 225 až 280 km.

Ve 2. etapě od 5. 7. do 29. 8. roku 1944 dokončily fronty likvidaci obklíčeného fašistického uskupení u Minska a uskutečnily dalších pět operací. Útočná operace se rozvinula na západ a severozápad a úderná uskupení postoupila o dalších 260 až 400 km.

V průběhu celé operace bylo zničeno 17 divizí a 3 brigády a dalších 50 divizí ztratilo více jak polovinu svých počtů. Fašistické velení s cílem stabilizovat frontu přesunulo do Běloruska 46 divizí a 4 brigády. To ve svém důsledku vedlo k oslabení německých vojsk na jiných úsecích sovětsko-německé fronty.

Sovětská vojska osvobodila Bělorusko, část území Litvy, Lotyšska a východní oblasti Polska. To vše vytvořilo příznivé podmínky pro přechod do útoku vojsk Leningradského, 3., 2. pobaltského frontu a 1. ukrajinského frontu a zasazení mohutných úderů fašistickým vojskům v Pobaltí. Východním Prusku a Polsku. Tím, že sovětská vojska dosáhla hranic Východního Pruska a řeky Visly, byly vytvořeny předpoklady k uskutečnění dalších operací na varšavsko-berlínském směru. Sovětská armáda dosaženými výsledky usnadnila vedení bojové činnosti anglo-amerických vojsk ve Francii.

Úspěchy vojsk v běloruské operaci potvrdily rozvoj sovětského vojenského umění a jeho převahu nad vojenským uměním německé fašistické armády.

Sovětské hlavní velení úspěšně řešilo složitou otázku operačně-strategického překvapení. S tímto cílem uskutečnilo hlavní velení, velení frontů a armád několik opatření ke klamání nepřítele. Výsledkem těchto opatření bylo, že se podařilo utajit soustřeďování vojsk, směr hlavního úderu, rozmach útoku i dobu jeho zahájení. Úplným překvapením pro velení skupiny armád „Střed“ bylo uskutečnění mocných úderů na těch směrech, kde je neočekávalo.

Dalšího rozvoje dosáhl princip hromadného použití sil a prostředků na zvolených směrech úderů. V období přípravy operace byly přiděleny z jiných směrů 1. pobaltskému a třem běloruským frontům 4 vševojskové, 2 tankové armády, 52 střelecké a jezdecké divize, 6 samostatných tankových a mechanizovaných sborů, 33 letecké divize a velký počet dělostřeleckých útvarů a svazků.

Soustředění sil a prostředků u frontů bylo motivováno snahou zabezpečit mohutný počáteční úder. Proto byly např. stanoveny armádám úzké úseky průlomu (od 6 do 12 km) na nichž byly soustředěny hlavní síly a prostředky armády. Svazky a svazy prvního sledu měly hluboce členěné sestavy.

K zabezpečení vytvořené převahy nad nepřítelem a narůstání síly úderu v průběhu operace sovětské hlavní velení dovedně využívalo strategické zálohy.

V průběhu běloruské operace prokázala Sovětská armáda vysoké mistrovství při prolomení předem připravené, hluboké obrany nepřítele. Průlom obrany současně na několika úsecích, často od sebe vzdálených, vytvářel podmínky pro dělení nepřátelských vojsk na části a vytvářel výhodné podmínky pro jejich obklíčení a zničení. Současně fašistickému velení ztěžoval manévry zálohami a jejich zasazení k provedení protiúderů.

V průběhu operace byly získány další zkušenosti ze zasazování armádních a frontových rychlých skupin. Dvě ze čtyř armádních rychlých skupin (2. gardový tankový sbor a 11 tankový sbor), jako frontové rychlé skupiny byly zasazeny do sražení po průlomu taktického pásma obrany. Tento způsob zasazování umožňoval uchovat údernou sílu rychlých skupin pro další útok a k uskutečnění manévru v hloubce. Tempo postupu rychlých skupin dosahovalo v některých dnech 50 až 70 km za den i přes těžké podmínky, které vyplývaly z lesnatého a bažinatého terénu.

Porážka fašistických vojsk v pásmech frontů se uskutečňovala různými způsoby. **V závislosti na konkrétních podmínkách v některých případech vojska frontu vedla hluboký rozínavý úder a části sil rozvíjela útok na jedno z křídel a obchvatem nepřátelského uskupení v součinnosti se sousedním frontem završila jeho porážku** (obklíčení a zničení vitebského uskupení 1. pobaltským a 3. běloruským frontem). Také v průběhu operace se uskutečnily úderý jednoho frontu na dvou sbíhavých směrech.

Běloruská útočná operace je charakteristická tím, že představuje systém souběžných

a postupných operací, vedených s cílem realizovat všeobecné strategické cíle. Velitelé se štáby získali zkušenosti z přípravy dalších operací v průběhu stávajících, které probíhaly – tj. bez přestávek nebo jen po velmi krátkých operačních přestávkách.

Charakteristickým rysem běloruské útočné operace bylo obklíčování nepřátelských vojsk. V průběhu útoku sovětská vojska obklíčila a zničila silná uskupení nepřátelských vojsk v prostorech Vitebska, Bobrujska, Minska, Vilnjusu a Brestu. Obklíčení minského uskupení se uskutečnilo při čelním a paralelním pronásledování v hloubce okolo 250 km od předního okraje obrany.

Obklíčení a zničení nepřítele se uskutečnilo jako jediný proces, který byl zahájen útokem vojsk ve vysokém tempu na vnější frontě. Údery k rozčlenění nepřítele byly vedeny současně s obklíčováním, kdy nepřítel ještě nestačil organizovat odpor v prostoru obklíčení, což značně urychlilo jeho likvidaci. Ke zničení obklíčených nepřátelských sil se vydělovala vojska a prostředky, soustředěné pod jednotné velení. To vytvářelo možnosti, aby hlavní síly plnily úkol – rozvíjet útok na vnější frontě obklíčení.

Běloruská operace obohatila teorii i praxi obklíčování a ničení velkých uskupení nepřítele. Obklíčení uskutečňovala buď skupina frontů (východně Minska) nebo jediný front (u Mogileva), a to v taktické nebo operační hloubce jak rychlými skupinami, tak i vševojskovými svazky. Současně s vytvářením vnější fronty obklíčení začalo blokování nepřítele ze vzduchu a ničení obklíčeného uskupení po částech. Vnější fronta obklíčení byla ve všech případech pohyblivá. Proto i když se jednotlivým nepřátelským uskupením podařilo prolomit vnitřní frontu obklíčení, byly tyto skupiny zpravidla zničeny dříve, než se dostaly k vnější frontě obklíčení.

Významnou úlohu při obklíčování a ničení nepřítele sehrála tanková a mechanizovaná vojska. Tankové armády a sbory vyšly na cesty odcházejících nepřátelských vojsk v prostorech Bobrujska a východně Minska, po příchodu vševojskových armád pak pokračovaly v rozvíjení útoku.

Sovětská vojska prokázala mistrovství při pronásledování nepřítele, které se provádělo vysokými tempy do značné hloubky. Velitelé frontů a armád využívali rychlých skupin k odřezání ústupových cest, tak německému velení neumožnili včas zaujmout obranu na předem připravených čarách v operační hloubce.

Zkušenosti potvrdily, že nejefektivnějším způsobem pronásledování ustupujícího nepřítele s cílem obklíčit jej v operační hloubce byla kombinace čelního a paralelního pronásledování.

Významnou úlohu při pronásledování nepřítele sehrály předem odřazené oddíly. Jejich základem byly střelecké prapory, které se přepravovaly na nákladních automobilech a byly posíleny tanky, samohybnými děly, dělostřelectvem atd. Veleli jim zpravidla zástupci velitelů divizí. Působily ve vzdálenosti 20 až 30 km od hlavních sil, obsazovaly křižovatky silnic, samoty, vesnice a města, předmostí na vodních překážkách, napadaly ustupujícího nepřítele a nutily ho rozvíjet hlavní síly vojsk v nevýhodném pro vedení boje terénu.

Předvoje střeleckých divizí v síle od zesíleného střeleckého praporu až do střeleckého pluku obvykle působily ve vzdálenosti 4 až 6 km od hlavních sil. To umožňovalo hlavním silám divizí vést pronásledování v pochodových sestavách a rozvinout se do bojových sestav teprve při úporném odporu nepřítele.

Jedním z důvodů úspěchu operace byla dobře organizovaná součinnost. Sovětské hlavní velení úspěšně řešilo otázky strategické součinnosti mezi fronty, letectvem a partyzány, kteří se podíleli na běloruské operaci, a uskupeními, která prováděla operaci na jiných strategických směrech.

V I. období operace těsná součinnost a koordinované úsilí čtyř frontů zabezpečily téměř současně prolomení nepřátelské obrany na všech šesti úsecích a porážku čtyř hitlerovských uskupení v operačně taktické hloubce (vitebské, oršské, mogilevské a bobrujské). V minské operaci dobře organizovaná součinnost tří frontů, letectva a partyzánů umožnila obklíčit a zničit hlavní síly skupiny armád „Střed“.

U frontů se v průběhu operace udržovala těsná součinnost mezi vševojskovými svazy a letectvem. Během operace uskutečnilo letectvo přes 153 tisíce bojových vzletů. Činnost letectva ve srovnání s předcházejícími operacemi měla rozhodnější charakter a daleko větší vliv na průběh a výsledek operace.

Velká pozornost v průběhu operace byla věnována boji s přeskupujícími se zálohami nepřítele. Letectvo uskutečňovalo údery na železniční tratě do hloubky 100 až 300 km od linie fronty. Frontové letectvo ničilo nepřátelské zálohy na vykládacích stanicích a při přesunech do hloubky asi 100 km.

Náležitá pozornost byla věnována organizování součinnosti mezi leteckými armádami frontů, dálkovým bombardovacím letectvem, stíhacím letectvem PVO, mezi leteckými svazky a pozemními vojsky. Dále byla zaměřena na využití letectva k zásobování vojsk municí, PHM a potravinami.

Pro zabezpečení úspěšného splnění bojových úkolů pozemními vojsky měla velký význam rovněž těsná součinnost se svazky Severního a Jižního frontu PVO. V přípravném období i v průběhu operace síly a prostředky PVO spolehlivě chránily frontové komunikace a tylly frontů do hloubky 150 až 200 km.

Důležitá byla i organizace součinnosti útočících vojsk frontů s partyzány, kteří v tylu nepřítele obsazovali výhodné čáry a prostory, přepravy na vodních překážkách, narušovali komunikace, podporovali útočící vojska při osvození měst a získávali cenné zprávy o nepříteli, jeho dislokaci, charakteru obrany atd.

Běloruští partyzáni vedli svoji aktivní bojovou činnost ještě před zahájením operace. Jenom v noci na 20. června roku 1944 vyhodili do vzduchu více jak 40 000 kolejnic.

V průběhu pronásledování ustupujících fašistických vojsk plnili partyzáni často úlohu průvodců v těžkých podmínkách lesnatého a bažinatého terénu.

V běloruské operaci se zdokonalovalo vojenské umění všech druhů vojsk. Nejdůležitější zásadou použití dělostřelectva bylo jeho použití na hlavních směrech. V operaci byla praktikována nová metoda dělostřelecké podpory zteče – dvojité palebné val.

Důležitým faktorem úspěšného plnění bojových úkolů bylo pevné a nepřetržité velení vojskům. Velký počet rychlých skupin a vysoké tempo pronásledování si vynutily přijmout mimořádná opatření ke zvýšení mobilnosti celého systému velení. Tak např. před zahájením operace byla převelena k operačnímu štábu 3. běloruského frontu skupina patnácti spojovacích důstojníků. K dispozici měli letouny PO-2. U tankových a mechanizovaných svazků byla skupina důstojníků ze štábu frontu, kteří mimo jiné byli vybaveni rádiovou stanicí pro zabezpečení přímého spojení se štábem frontu. Místa velení a spojovací uzly byly zabezpečeny potřebným počtem automobilů. To je činilo mobilními, schopnými rychle se přemísťovat a rozvíjet v průběhu útočné operace.

V běloruské operaci prokázali vojáci vysoké vojenské mistrovství a hromadné hrdinství. **Za období červenec až srpen 1944 bylo více jak 400 tisíc důstojníků a vojáků vyznamenáno řády a medailemi, 662 jednotek a svazků obdrželo čestné názvy.**

Běloruská operace, typicky útočná operace sovětských vojsk má významné poučení i pro dnešek. Obranný charakter vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy nevylučuje po odrazení agrese obrannou operaci přechod do protiútoků, popřípadě následný přechod do útočné operace ke zničení agresora.

Proto i dnes je nutné využívat zkušenosti, které byly získány při přípravě a vedení této největší operace Velké vlastenecké války a jsou do značné míry platné i pro soudobé operace, jako např.:

- utajené soustředování vojsk, zasazování operačních manévrovacích skupin.
- obklíčení a ničení nepřítele ve vysokém tempu,
- pronásledování nepřítele vysokými tempy do značné hloubky, aktivní činnost předsunutých odřadů při pronásledování nepřítele,
- dobře organizovaná součinnost mezi fronty a armádami, s letectvem, mezi pozemními vojsky a svazky PVO při ochraně komunikací a tylů,
- mobilnost míst velení a nepřetržité velení vojskům.

Tyto zkušenosti je třeba využívat s aplikací na soudobé podmínky nejen v útočné činnosti.

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Вацлав Штефански, доктор исторических наук Словацкое Национальное восстание, подготовка, ход и концепция	3
--	---

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Подполковник Франтишек Валах, кандидат военных наук Боевые возможности сил и средств фронта при отражении нападения противника	7
Полковник Йиржи Кржижек, кандидат военных наук, доцент Восстановление боеспособности войск в ходе обороны и ведения боя ограниченными силами	14
Генерал-майор Вацлав Роучка, кандидат военных наук, доцент Требования к управлению объединениями коалиционного состава в ходе операции	21
Майор Милан Кулих Опыт подготовки командиров и штабов	27
Подполковник Милош Бартоничек, кандидат военных наук Подполковник Ян Новак Применение математической модели боевых действий в подготовке командиров и штабов	31
Полковник Милан Новотны, кандидат военных наук, доцент Вопросы боевого применения РВиА армии в контрнаступательной операции	41
Полковник Рудольф Мокраш, кандидат военных наук Опыт повышения боевой готовности армейской авиации	47
Подполковник Йосеф Фанфуле, кандидат военных наук подполковник Лубомир Малик, кандидат военных наук Вопросы организации ПВО в ходе контрнаступательной операции	50
Подполковник Ян Вондрачек Инженерная разведка в первой оборонительной операции	53
Подполковник Радомил Дочкал подполковник Владимир Грдина Техническое обеспечение связи фронтовой операции	56
Полковник Ярослав Черны Вопросы обеспечения базы запасных частей армий стран Варшавского Договора	59

МНЕНИЯ ЧИТАТЕЛЕЙ

К вопросам уничтожения воздушных десантов противника в глубине оперативного построения	62
Новые принципы организации тыла в оборонительном бою дивизии	67

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Профессионализация – закономерность развития военной деятельности	69
--	-----------

ИНФОРМАЦИИ

Полковник Карел А д а м, кандидат исторических наук Развитие военного искусства Советской Армии в Белорусской операции	77
---	-----------